

DUNJA BONTEK, violina
MARIJA ANDREJAŠ, viola
MONIKA LESKOVAR, violončelo
MARTINA FILJAK, glasovir

Subota, 5. travnja 2025.
Mala dvorana u 19 sati

SLAVENSKA VEZA

A photograph of four women, members of the Slavenska Veza quartet, posing in a room with large windows. They are all wearing black dresses. The woman on the far left is standing, while the other three are seated or standing slightly behind her. They are all smiling at the camera.

SLAVENSKA VEZA

DUNJA BONTEK, violina
MARIJA ANDREJAŠ, viola
MONIKA LESKOVAR, violončelo
MARTINA FILJAK, glasovir

Dora Pejačević

Glasovirski kvartet u d-molu, op. 25

Allegro

Adagio

Minuetto: Allegretto

Rondo: Allegro

Antonín Dvořák

Glasovirski kvartet u Es-duru, br. 2, op. 87

Allegro con fuoco

Lento

Allegro moderato, grazioso

Finale: Allegro ma non troppo

U godini u kojoj je **Antonín Dvořák** (1841. – 1904.) ostvario svoj Glasovirski kvartet u Es-duru, op. 87 – 1889., **Dora Pejačević** (1885. – 1923.) bila je četverogodišnja djevojčica. Prvu datiranu kompoziciju – glasovirsku *Uspavanku*, op. 2 – napisala je 1897. godine.

Glasovirski kvartet u d-molu, op. 25 u opusu Dore Pejačević pojavio se, pak, 1908. godine. S Violinskom sonatom u g-molu Franje Dugana st., Dorin op. 25 jedno je od „prvih naših većih komornih djela u kojima je ostvarena profesionalna razina i stil komorne glazbe“, piše Koraljka Kos. Stavimo li po strani skladateljičin rani Glasovirski trio, op. 15 (1902.), možemo reći da je op. 25 bila njezina prva veća i ambicioznija višestavačna kompozicija, nastala na početku njezine stvaralačke zrelosti. Prethodio joj je niz minijatura za glasovir, malih skladbi za violinu te solopopijevki. Nakon opusa 25, gotovo svake godine Dora će skladati i po jedno komorno ostvarenje; sve do posljednje skladbe koja će ujedno zaključiti njezin skladateljski opus – Gudačkoga kvarteta u C-duru, op. 58 (1922.).

Ljeta u Vysokoj, godine u Našicama

Kad je ostvario svoj opus 87, Antonín Dvořák bio je na pragu petoga desetljeća, u naponu stvaralačke snage. **Glasovirski kvartet u Es-duru, op. 87**, drugi od ukupno dva glasovirska kvarteta, jedno je od zrelih ostvarenja u njegovu opusu. I op. 87, kao i mnoge druge skladbe, Dvořák je skladao ljeti u Vysokoj. U toj slikovitoj seoskoj sredini, u ljetnoj rezidenciji pedesetak kilometara jugozapadno od Praga, još od sedamdesetih godina 19. stoljeća redovito je i rado provodio ljeta te ondje skladao. Atmosfera mira i osame bila mu je vrlo poticajna, a tematsko bogatstvo opusa 87 izraslo je poput vrta koji je u Vysokoj uzgajao.

I Dora je, prema predaji, nadahnuće za skladanje nerijetko nalazila u prirodi. Poznati su stihovi koje je zabilježila kao program za *Dva nokturna za glasovir*, op. 50 (1918. – 1920.), potaknuta engleskim perivojem dvorca u Našicama i tamošnjim jezerom u obliku labuda:

I.

*Mračna počiva dubina jezera,
na mjesečini tiho podrhtava površina,
šumore jele, saginje se vrba –
dotaknuto jesenju šuti srce.*

II.

*Kroz lišće i granje mjesečno tkanje,
poput nevjestice bijeli se breza,
kroz jasmin i jorgovan ljubav
naviješta sanjarski biglisaj slavuja...*

Škola kod Kaisera

Godine 1902. s obitelji je stigla u Zagreb (otac Teodor je 1903. naslijedio Khuen-Héderváryja na mjestu bana). Tu je do 1905. primala privatne poduke od istaknutih zagrebačkih umjetnika i glazbenih pedagoga: Vacláva Humla (violina), Ćirila Juneka (teorija glazbe) te Bečanina Dragutina (Karla) Kaisera (1873. – 1915.). Kaiser se u Zagrebu našao 1896. godine i otvorio privatnu glazbenu školu, po uzoru na svojega oca koji je to učinio u Beču. Dragutin Kaiser je Doru podučavao u instrumentaciji, koja je vjerojatno uključivala i poduku iz kompozicije.

Na temelju opusa 25 mogli bismo reći da je Kaiser u Zagrebu, uz ostale učitelje, s Dorom odradio izvrstan posao. A da je očigledno bio i kompletan, ali i kompetentan glazbenik te da je svoje znanje i iskustvo mogao prenijeti i na Doru Pejačević, o tome najbolje svjedoči njegova izuzetna karijera.

Ta ga je karijera prije Zagreba vodila u Linz, gdje je bio dirigent tamošnjega Zemaljskog kazališta. Nakon dolaska u Zagreb, od 1898. preuzeo je ulogu dirigenta i korepetitora u zagrebačkoj Operi, a u sezoni 1901./1902. stigao je sve do Bayreutha, gdje je u Wagnerovu kazalištu bio pomoćni dirigent i korepetitor. Godine 1911. ravnao je čak i Berlinskom filharmonijom te bečkim Tonkünstler orkestrom. Budući da je bio cijenjen i kao pijanist, često je pratio razne glazbenike, među kojima se našao ni manje ni više nego veliki Pablo Casals! Jedan od Kaiserovih učenika u Zagrebu bio je i Krešimir Baranović.

Simrockov zahtjev

U doba nastanka opusa 87, Dvořák je imao status međunarodne zvijezde. Podjednaku slavu uživao je i kod njemačke, kao i kod engleske javnosti. Za razliku od prethodnog djela, koje je četrnaest godina prije skladao po vlastitoj volji, na pojavu opusa 87 utjecao je njegov berlinski izdavač Fritz Simrock. Simrock je, naime, potaknut glasovirskim kvartetima Johannesa Brahmsa (op. 25, 26 i 60) još 1885. počeo salijetati velikoga Čeha. Imao je itekako dobar razlog, s obzirom na to da je već stekao malo bogatstvo na Dvořákovim *Slavenskim plesovima*.

Potkraj srpnja 1888. odlučio je podsjetiti Dvořáka: „Uvijek sam želio dobiti od tebe glasovirski kvartet, a ti si mi to obećao ima tome već puno godina. Što sad kažeš o jednom takvom?“ Nekoliko dana poslije, Dvořák mu je odgovorio: „Uskoro ću početi pisati glasovirski kvartet ili nešto slično.“ Od obećanja do gotove skladbe, međutim, prošlo je godinu dana.

Drezdovski dani D. P.

Ono što je Dvořáku bila Vysoká, u kojoj je 1889. ostvario i opus 87, za Doru Pejačević na određen je način bila Firenca na Labi, tj. Dresden. U Dresdenu je, uz München u kojemu je naposljetku preminula, Dora provela dva njemačka razdoblja svojega života (1909. – 1913. i 1921. – 1923.).

Saska prijestolnica je, po svemu sudeći, u njezinu skladateljskom razvoju i karijeri bila mnogo važnija sredina. Tako o tome piše Domagoj Marić, autor nove monografije o Dori Pejačević. U Dresdenu je ona doživjela niz izvedbi svojih djela. Tu je kod L. Hoffartha objavljen njezin *Život cvijeća*, op. 19 (1904./1905.). Tu će kod Heinricha Bocka biti tiskan i niz drugih njezinih djela, nastalih prije i tijekom prvog drezdenskog razdoblja. Taj grad je naposljetku 1920., doduše bez skladateljice u publici, 10. veljače prvi u integralnom obliku čuo i njezinu Simfoniju, op. 41.

Bock, Bachmann i Sherwood

U Dresdenu je 9. i 10. ožujka 1910. na dva dobrotvorna koncerta u korist Dječje bolnice Marije-Ane i Austrijsko-mađarskog društva za pripomoć, Dora Pejačević doživjela i izvedbe opusa 25. Tamošnja kritika unisono se pozitivno izrazila o mladoj autorici na početku karijere.

Organizator koncerta bio je izdavač i vlasnik trgovine muzikalijama u Dresdenu, spomenuti Heinrich Bock, a program su priredili prvorazredni glazbenici Trija Bachmann: pijanist Walther Bachmann, violinist Rudolf Bärtich te violončelist Arthur Stenz. Koncerti su se održavali u Neustädter Kasinu na Königstrasse, u dvorani s 350 mjesta, u kojoj su članovi Trija redovito priređivali koncerte. Dionicu viole svirao je Georg Naumann.

Opisujući Dorino prvo njemačko razdoblje (1909. – 1913.), Domagoj Marić sugerira mogućnost da se Dora u Dresdenu pojavila i prije, možda već 1907. godine. Takva pretpostavka otvara mogućnost da je Glasovirski kvartet, op. 25 možda skladan kod Percyja Sherwooda tijekom privatnih sati u Dresdenu. Marić također ističe kako o razdoblju od 1907. do 1909. u skladateljčinu životu znamo vrlo malo. To da je Dora u sasku prijestolnicu stigla već 1907., podudara se s očevim napuštanjem banskog položaja (Pejačević bansko mjesto napušta u znak prosvjeda zbog uvođenja zakona prema kojemu je mađarski jezik postao službeni na hrvatskim željeznicama). Znamo također da je neke skladbe upravo iz 1907./1908. Dora posvetila glazbenicima koje su djelovale u Dresdenu (op. 23 i 24). Veze su, dakle, očigledno postojale. No zasad, službeno, Dora je u Dresden stigla u ožujku 1909. i ondje boravila do ožujka 1913. godine (otac Teodor 1913. bio je imenovan ministrom za Hrvatsku u mađarskoj vladi Istvána Tisze).

Njezin drezdovski profesor iz kompozicije Percy Sherwood (1866. – 1939.) bio je, pak, njemački skladatelj i pijanist engleskoga podrijetla. Rođen u Dresdenu, glasio je za jednu od vodećih ličnosti tamošnje glazbene scene.

To da je op. 25 nastao još za naukovanja kod Sherwooda zasad je, iako privlačna, ipak samo pretpostavka. Ono što Marić, međutim, ističe kao činjenicu jest to da op. 25 – unatoč tomu što se dugo navodilo suprotno – nije bio praizveden na spomenutim koncertima u kasinu na drezdenskoj Königstrasse, nego 11. studenoga 1909. u prostorima Kaiserove glazbene škole u Berislavićevoj ulici u Zagrebu!

Obećano – ispunjeno

Završivši *Jakobinca* (uz *Rusalku*, jednu od svojih najuspješnijih opera), Dvořák je 10. srpnja počeo, a 19. kolovoza 1889. – dakle godinu dana od obećanja Simrocku – na zadovoljstvo izdavača i zaključio opus 87. Sudeći prema Simrockovim oglasima u novinama, novi kvartet pojavio se u javnosti u ožujku sljedeće, 1890. godine, zajedno s aranžmanom Roberta Kellera za klavir četveroručno.

Djelo je praizvedeno najesen iste godine u Frankfurtu na Majni, a pojavilo se i u Münchenu, zatim Pragu pa u Manchesteru. Javnost je jednoglasno prihvatila skladbu, no ipak bez entuzijazma kojem se Simrock nadao. Tek su buduće izvedbe potvrdile njezin zasluženi status jedne od najboljih skladbi u skladateljevu komornom stvaralaštvu.

U Bockovoj trgovini muzikalijama

I vlasnik trgovine muzikalijama u Prager Strasse 9, već spominjani Bock, slično Simrocku u slučaju Dvořáka, imao je očit interes u organizaciji koncerata na kojima je predstavljao i djela Dore Pejačević. On je, naime, bio jedan od prvih izdavača kompozicija iz njezina opusa. Ta je izdanja i oglašavao, a na cedulji koju je tiskao istaknuo je da se kod njega može kupiti čak sedam Dorinih kompozicija – op. 18, 19, 20, 22, 23, 24 i večerašnji op. 25 (dakle, skladbe nastajale u rasponu od 1904. do 1908. godine).

Naknadno je Bock objavio i Violinsku sonatu u D-duru, op. 26 (1909.) koja je praizvedena u Dresdenu 1911. godine u interpretaciji violinskog virtuoz Joana Manéna i Dorina profesora Sherwooda (Sherwood je također rado izvodio Dorinu glazbu). Na naslovnici opusa 25 zanimljivo je primijetiti i to da je ispod Bockovih generalija naveden Bosworth & Co. Možemo li iz toga zaključiti da je op. 25 distribuirala ta velika izdavačka kuća sa sjedištima u Beču i Londonu?

Drezdovski glazbenici

Izvedbu Dorina opusa 25 Bock je povjerio članovima Trija Bachmann, a to su redom bili prvorazredni drezdovski glazbenici. Franz Walther Bachmann (1874. – 1938.) godine 1906. stječe status *Kammervirtuose*, najvišu titulu koju je u 19. stoljeću u Njemačkoj jedan glazbenik mogao dosegnuti. Već 1910. u Dresdenu izvodi Dorin ciklus *Život cvijeća*, a ona mu je posvetila i Glasovirski trio, op. 29 (1910.).

Slijedom jednog novinskog članka u drezdenschkom tisku iz 1920., Domagoj Marić iznosi i to da je Bachmann vrlo vjerojatno davao sate glasovira Dori Pejačević; prema tome, Bachmann bi uz Sherwooda te Henrija Petrija (violina) bio treći Dorin profesor tijekom boravka u Dresdenu. Bachmann je i poslije izvodio Dorina djela, pa nalazimo da je na recitalu 1921. u Dresdenu praisveo njezinu *Sonatu*, op. 36.

8

Violinist Rudolf Bärtich (1876. – 1947.) bio je potkraj 19. stoljeća koncertni majstor Berlinske filharmonije, a od 1900. do 1940. prvi koncertni majstor Staatskapelle Dresden. Violončelist Arthur Stenz (1857. – 1925.) bio je Bärtichov kolega, kao i violist Georg Naumann, u tome i danas znamenitom orkestru.

Nakon koncerata u Dresdenu, Dora Pejačević je u studenome 1910. pošla s Trijom Bachmann na višednevnu turneju, tijekom koje su njezina djela izvođena u Budimpešti, Pečuhu, Osijeku i Zagrebu. Koraljka Kos bilježi da je dionicu viole tada svirao stanoviti budimpeštanski violist prezimenom Köszegi.

Opus 25 u drezdenschkoj sredini ponovno je zazvučao 17. studenoga 1911., na posljednjem koncertu tijekom Dorina prvog boravka u Njemačkoj. Nje ga je organiziralo udruženje Tonkünstler-Verein zu Dresden (posrijedi je bilo društvo u kojemu su članovi Staatskapelle održavali komorne koncerte), koje djeluje dandanas i veže se uz početke toga orkestra. Program koncerta obuhvatio je djela Beethovena, Dore Pejačević i violinista iz orkestra Otta Wunderlicha. Klavirski kvartet op. 25 izveli su (ponovno) Trio Bachmann i violist Naumann.

Zalog za život

Pišući o Glasovirskom kvartetu u d-molu, op. 25 Dore Pejačević, Koraljka Kos se u prvoj monografiji o skladateljici poziva na uzore u Čajkovskom te upravo u Dvořáku. Među ostalim piše: „Nakon dopadljivog *Allegra*, lirski *Adagio* donosi jednostavnu i toplu melodiku. *Minuetto*, *Allegretto* ovdje se kao naziv i karakter stavka pojavljuje jedini put u okviru skladateljičinih većih komornih radova. Na njegovo mjesto kasnije dolazi *scherzo* ili srodni stavak plesnog karaktera. Elokventan, sadržajno nepretenciozan grigovski *Rondo* svojom efektom *pizzicato* temom evocira duh bezbrižnog plesa.“ Dodajmo, posrijedi je dojmliiva i zaokružena, šarmanтна i nadahnuta kompozicija. Dorin op. 25 obiluje lijepim temama, raznovrsnim atmosferama i bogatim glazbenim karakteristikama.

Pun potencijal i repertoarnost opusa 25 pokazao je 2012. album posvećen skladateljičinu komornom opusu, jedan od više sličnih posvećenih glazbi Dore Pejačević koje je objavila njemačka izdavačka kuća *cpo*. Na tome albumu opus 25 interpretira pijanist Oliver Triendl uz članove ansambla Quatuor Sine Nomine (Patrick Genet, violina; Hans Egidi, viola, Marc Jaermann, violončelo). Večerašnja izvedba u ciklusu *Lisinski da*

camera mogla bi biti залог za nastavak života toga itekako zanimljivog i atraktivnog komornog ostvarenja.

Bogata nagrada za pažljivog slušatelja

Nakon izvedbe Dvořákova Glasovirskog kvarteta u Es-duru, op. 87 u Beču 15. prosinca 1893., Eduard Hanslick pohvalno se izrazio o djelu, zapisavši: „Kvartet u Es-duru zahtijeva pažljivijeg slušatelja koji će, zauzvrat, biti bogato nagrađen. Jasan, energičan prvi stavak; prema kraju, kao i u većini Dvořákovih stavaka, iznenađuje novim, genijalnim obratima fraze. *Adagio* u *Ges-duru*, sa svojom plemenitom melodijom u violončelu, uzdiže se nakon toga još i više; posrijedi je čudesan glazbeni komad čija ritamska živost i postupni rast potvrđuju da je Dvořák doista majstor. Novotni *Scherzo* sa svojom orijentalnom ljestvicom i melodijom u uskim intervalima blizak je glazbi Srba/Vlaha, dok preostala tri stavka nimalo ne otkrivaju odjeke slavenskog, ni sa sjevera, ni s juga. *Finale* se razvija snažno, bez zastoja, a zahvaljujući harmonijskom i kontrapunktskom umijeću, donosi mnogo više nego što bi se iz same teme moglo naslutiti. Djelo u cjelini, kao i sva Dvořákova uspjelija djela, oduševljava vedrim, svijetlim i otvorenim obličjem, kao i naivitetom koji je potaknut, a ne sputan, intelektualnom refleksijom.“

U doba nastanka opusa 87, 1889., sam Dvořák iz Vysoke prijatelju Aloisu Göblu piše: „Glava mi je puna. Samo kad bi se sve to moglo prenijeti na papir odjednom! No nema od toga ništa. Moram ići korak po korak, onako kako diktira ruka i koliko mi dopušta dragi Bog. Sad već imam tri stavka potpuno dovršena. A i finale stiže za nekoliko dana. Ide mnogo jednostavnije nego što sam očekivao, toliko jednostavno da melodije kao da same dolijeću do mene. Hvala Bogu.“

9

Organizator i nakladnik:
Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog, Zagreb
Za nakladnika: Nina Čalopek, ravnateljica
Producentica: Martina Vukšić
Urednica: Sonja Mrnjavčević
Autor teksta: Borko Špoljarić,
G.A.D. PRODUKCIJA, www.gad.hr

Lektorica: Rosanda Tometić
Oblikovanje i grafička priprema: Daniel Ilie
Tisak: Intergrafika TTŽ d.o.o., Zagreb
Naklada: 150 primjeraka
Cijena: 2 eura
www.lisinski.hr

NAJAVLJUJEMO

LISINSKI SRIJEDOM

INA

LISINSKI SRIJEDOM
JAZZ ORKESTAR HRVATSKE RADIOTELEVIZIJE
MEĐUNARODNI DAN JAZZA
MIRON HAUSER, dirigent
JAVIER GIROTTO, saksofon

Srijeda, 30. 4. 2025. u 20 sati
Mala dvorana

Lisinski srijedom na Međunarodni dan *jazza* okuplja jedini profesionalni jazz-orkestar u Hrvatskoj, ujedno jedan od najdugovječnijih *big bando*-va na svijetu. U glazbeno raskošnoj koncertnoj večeri, Orkestru i umjetničkom voditelju Mironu Hauseru pridružiti će se jedan od najcjenjenijih argentinskih *jazz-glazbenika*, vrhunski saksofonist, klarinetist, flautist i majstor na andskim tradicionalnim puhaćim instrumentima – Javier Edgaro Giroto.

NAJAVLJUJEMO

LISINSKI DA CAMERA

LISINSKI DA CAMERA
PAPANDOPULO KVARTET
QUARTETTINO

Subota, 3. 5. 2025. u 19 sati
Mala dvorana

Nikola Fabijanić, sopran-saksofon
Gordan Tudor, alt-saksofon
Goran Jurković, tenor-saksofon
Tomislav Žužak, bariton-saksofon

Wolfgang Amadeus Mozart: Divertimento u F-duru, K. 138 (obr. Gordan Tudor)
Gordan Tudor: *Almost Three Sketches*
Thierry Escaich: *Le bal*
Dubravko Detoni: *Quartettino*
Margareta Ferek Petrić: *Melankolija gegen Rakija*

Dobitnik brojnih nagrada na najprestižnijim natjecanjima i festivalima komorne glazbe, Papandopulo kvartet za svoj posljednji koncert sezone u ciklusu *Lisinski da camera* priprema dinamično saksofonsko putovanje klasičnom, suvremenom i eksperimentalnom glazbom. Ovo posebno glazbeno slavlje nazvano je *Quartettino*, po djelu jednoga od naših najvažnijih skladatelja avangardne glazbe, Dubravka Detonija, koji je tu skladbu originalno napisao upravo za Papandopulo kvartet.

GRAD
ZAGREB

DUNJA BONTEK, MARIJA ANDREJAŠ, MONIKA LESKOVAR, MARTINA FILJAK
5.4.2025.

PAPANDOPULO KVARTET
3.5.2025.

TRIO ELOGIO
24.5.2025.